

Varsányi Erika „Country Living”

*Hommage á Várad András juhásznak, Alcsútdoboz
polgármesterjelöltjének*

Értelmiség és felelősség: FNA

Miután a közösségfejlesztők szakmai orgánumban találkoztam a mélyszegénység elleni programmal, amelyet műhelymunkában dolgoznak ki a szakma képviselői, kapcsolódom ahhoz a fórumhoz, ahol megoszthatom e téma kapcsán felmerülő gondolataimat. A társadalom szétszakítottsága nem pusztán gazdasági „válságtermék”, hanem éveken keresztül folytatott társadalmpolitikai gyakorlat szükségszerű következménye. Inkompetens, sőt kizárólag a saját hasznot szolgáló döntések és a korrupcióval szembeni érdektelenség, hatalmi visszaélés és passzív beletörődés, doktrinerség és önkény vezettek a mai kilátástalan helyzethez, amelyben e tendenciák a legmélyebb pontig süllyedtek. Semmi nem jogosít fel arra, hogy különböző szakmai koncepciókat értékeljek: mivel nem vagyok aktív, és nem folytattam módszeres kutatást, kizárólag az a dilemma készlet véleménynyilvánításra, amely egész szakmai pályám egyik főkérdése volt: miről szól az állam, és hol húzódik az állampolgár felelőssége. Különböző értelmiségi nézetek jelenítik meg azt a felelősséget, amelyet az állami politika az évtizedek során polgáraival szemben elmulasztott gyakorolni. Felidézve szociális munkásként töltött éveimet, feloldhatatlan feszültséget jelentett minden egyes eset, amikor az anyagi támogatás jogosultsága volt a kérdés. Világos volt, hogy akinek az aznapi élelem is gond, az rászorul a támogatásra, miközben azt is tapasztaltam, hogy a másnap ezzel nem lett könnyebb és változatlanul hagyja a társadalmi pozíciót: a kilátástalan nyomorúságot. Ezért is próbálkoztam közösségi munkateremtési megoldásokkal.

Ami felélesztette bennem az egykori feszültséget, az a hónapokkal ezelőtt az ÉS-ben, majd más fórumokon is követett vita a Feltétel Nélküli Alapjövedelemről. Az FNA, amely nemzetközi, ezen belül EU-civil kezdeményezésként már hosszabb ideje napirenden van, kiindulása az az állítás, hogy a jelenlegi technikai fejlettség szintjén egyre szűkül azoknak a munkalehetőségeknek a köre, amelyek megélhetést biztosító jövedelemforrássul szolgálhatnak. A nyugati irodalomban is hosszabb ideje felvetődik a kérdés, lehet-e továbbra is a munkát tekinteni a társadalomhoz tartozás elsődleges tényezőjének. Ehhez a vitához szól hozzá a liberális R. Dahrendorf, aki szintén fontosnak tart az állampolgári léthez egyfajta megélhetési minimumot. Az FNA szerzői is idézik ezt az

álláspontot.¹ Úgy vélem, a munka, a tevékeny hozzájárulás nem elsősorban – mint másokkal vitázva, állítja - a kontroll eszköze, hanem az önbecsülés és a társadalmi részvétel eddig még mással nem helyettesített módja. A múltban alkalmazott baloldali szociálpolitikai eszközök túl tágon húzták meg a jogosultság határait, ellentétben az autokrata rezsim elsődlegesen az ellenőrzés illiberális, a rászorultságot végleges állapotként kezelő politikájával. Az FNA-val² kapcsolatban egymással szembenálló, olykor szélsőséges álláspontok is megjelentek különböző fórumokon: néhány hozzászóló óvatos, mások erőteljesebb kétélyeiket fogalmazták meg, amelyekben *én is osztozom*.

„Ajánlatunk: a „LÉT”, vagy „LÉT-pénz”

Kivételesen minden tartósan Magyarországon lakó állampolgárnak (ha nem külföldön adózik), biztosít a magyar állam havonta egy pénzösszeget, ami őt feltétel nélkül megilleti elidegeníthetetlen, alkotmányos alapjoga. Ez a LÉT.2015-re kalkulálva, havonta gyerekeknek 25, felnőtteknek 50, várandós édesanyjának 75 ezer forint készpénz jár, amiért cserébe nem követelhető semmilyen magatartás, amin nincs közteher, és ami, mert ez az életéhez, a létehez és egyben a személyéhez fűződő, szabadon elkölthető.”³

Bár úgy tűnik, az FNA bevezetése sem máshol, sem itt, nincs és a közeljövőben nem is lesz a politikai agenda része, ennek ellenére nem kétséges, hogy óriási szakmai felkészültséggel és morális fűtöttséggel alkotta meg koncepcióját a magát LÉT-nek nevező szakmai közösség. Az a vonzereje, hogy újjítóként, szakítva az eddigi jóléti újraelosztási mechanizmusokkal, radikális megoldást ígér a legmélyebb

nyomorszintről történő kiemelkedésre, legalábbis az éhség ellen. A programként hirdetett tételt azonban erősen vitathatónak látom, mivel rövidtávon talán elemi szinten biztosítaná a túlélést, és enyhíti azt a végzetes élethelyzetet, amelybe leszakadt társadalmi csoportok kerültek, de egyrészt nem számol hosszabb távon a demográfiai következmények globális összefüggéseivel, másrészt az „égi manna” nem szolgálja az integrációt, viszont rögzítene olyan kulturális mintákat, amelyek érintetlenül hagynák a társadalom mai, szélsőséges egyenlőtlenségekre épülő szerkezetét. A globalitás mezőjében érdemes emlékezni az afrikai államoknak éveken át nyújtott nyugati pénzsegélyekre, majd azok sorsára, s az ebből levont tanulságra: humanitárius krízis és közvetlen fenyegetettség esetén szükséges élelem és egyéb tárgyi támogatás a közvetlen érintetteknek. Minden egyéb támogatás a korrupciót és terrort szolgálja. A nyugati jóléti országok, közülük még a legnagyobb hagyományú Anglia és Svédország is átértékeli az állam újraelosztó szerepét. Németországban a szociáldemokrata kormány vizsgálta felül addigi gyakorlatát, ami egyébként mind a mai napig viták fókuszában áll, a szabadság és paternalizmus összefüggésében.⁴

Az a tény, hogy a társadalmi piramis felső, leginkább legfelső szintjein felfoghatatlan nagyságú összegek, gyaníthatóan közpénzek csúsznak át magánzsebekbe, nem indokolja, hogy a pénzt, mint általános értékmérőt, egységes összegekben ossza szét az állam: az előbbi ui. közönséges bűncselekmény (amely éppen ezen a szinten marad büntetlen), és az állampolgárok módszeres kifosztása, a másik eset pedig beláthatatlan következményekkel járhat a történelmileg kialakult emberi normákra nézve.

Az FNA koncepció a szélesebb nyilvánosságból háttérbe szorult, képviselői vélhetően dolgoznak érvényesítéséért, és szakmai körben még téma lehet. A számos hozzászólásban megfogalmazott álláspontból az értelmiség felelőssége hallatszott, e hangok életközelségük és realitásuk szerint sorolhatók különböző kategóriákba.

¹Dahrendorf, R.: Egy új rend nyomában. Napvilág Kiadó, 2004.

²Csak néhány írás, kiemelve: Gébert J.-Tózsér J.: Ami jár, az jár M. Narancs, 2013./23. sz.

Scharle: Ágota: Szegények és szakpolitikusok, Szuverén, 2014. jan. 6.

Kósa E.: A baloldal friss levegője, Szuverén, 2014. jan. 27.

Szikra Dorottya: Produktív szociálpolitika, Szuverén, 2011. jún. 29.

[HVG.HU/KAPITALIZMUS/BLOG/HVG/LÉTEZHET-E-KAPITALISTA-SZOCIÁLPOLITIKA?](http://HVG.HU/KAPITALIZMUS/BLOG/HVG/LÉTEZHET-E-KAPITALISTA-SZOCIÁLPOLITIKA/) 2014. szept. 3.

³Megjelent 2014. január 11-én, a munkacsoport www.255075.hu honlapján

⁴Die Grenzen der Wirksamkeit des Staats. Merkur, Klett-Cotta Verl. 2010. szept/okt.

Mihályi Péter és Csillag István⁵ neves közgazdászok⁶ közös, majd néhány hónappal később az utóbbi önálló tanulmánya azonos reakciót váltottak ki belőlem. Közös írásuk a Feltétel Nélküli Alapjövedelem körüli vitához kapcsolódott. A közgazdász szerzők racionális érvei az FNA ellen számomra meggyőzőek, miközben megértem azokat az indulatokat is, amelyek a szolidaritást kérték számon a hideg tételeket soroló szerzőkön.

Tudomány és valóság: városi és vidéki szegénység

Kiindulásom az az erősen vitatható állításuk és az abból levont nem életszerű következtetés, hogy „a város szabaddá tesz”, azaz a vidéki, főként a szociális zárványokká vált térségekben és a kisfalvakban élők számára a nyomorból és reménytelenségből történő kikerülést a város kínálja.

Ez a szociális ajánlatuk a vidék-város szembeállítás nyomvonalán halad, amivel elfogadják a különböző politikai rendszerek, beleértve a jelenlegit is, hatalmi praktikáit a társadalom ily módon (is!) történő megosztására. Ugyanakkor szembemegy mindazzal, ami egyrészt más országokban a társadalmi létezés természetes megoszlása, azaz miközben duzzadnak, és lassan elviselhetetlenné válnak a nagyvárosok, működik ezzel ellentétes tendencia: a vidékre költözés, másrészt mindig mindenütt végzetes emberi rombolást, gyógyíthatatlan lelki sérüléseket eredményezett, ha tömegeket megmozgatva jelölték ki, hogy mely településfajta alkalmas fejlesztésre, azaz továbbélésre. Ahol a hatalom decentralizált és a helyi közösségek érdekérvényesítésének csatornái kiépültek, a civilizált élet feltételei biztosítottak, s az állam feladatának tekinti, hogy minden egyes állampolgára számára megfelelő életkörülményeket teremtsen, ott a vidéki létezés nem száműzöttség, hanem az együttműködés és a nyugalom szigete lehet, s még a legridegebb, legkevésbé megközelíthető helyeken is érdemes és lehet komfortos, örömteli életet élni. Ez látható az Alpok falvaiban, Amerika

⁵Csillag I.-Mihályi P.: Mi a szegényekkel vagyunk. ÉS, 2014.04..04.

⁶Csillag I.-Mihályi P.: Tizenkét év ...ÉS, 2014. 01..17.

Az ÉS 2014. 01.31. számában interjú a LÉT vezetőjével és hozzászólások

hatalmas térségeiben egymástól is elszigetelt szórványtelepülésein, sőt, Ausztrália végtelen sivatagaiban, amelyek mégsem a világtól elzárt, ínségben tengődő szegregátumok, aminek nem csak a technikai bekötöttség a magyarázata, hanem a helyi és civil kezdeményezések megszervezésének szabadsága és támogatása, válságok és kísérletek történetén keresztül.⁷

Azzal, hogy a nyomorból kivezető megoldásként a városba költözést vizionálják, a 40 évvel ezelőtti destruktív településpolitika súlyos következményeit szinte természeti adottságként kezelik, amely szerintük a települések kiürítésével gyógyítható. Ez a szemlélet hatotta át azt a tiszta gazdasági racionalitásra építő, néhány évvel ezelőtti politikai gyakorlatot is, amely a korszerűség jelszavával felszámolva a helyi kisiskolákat körzetesített, bezárta a helyi kispostákat, mint ahogy az egykori kis művelődési házak is elvesztették eredeti funkciójukat. Ekkor is az ésszerűség jegyében döntöttek el kutatószobákban, hogy hol lesz jobb az életminőség – másoknak!

A technikai megvalósíthatóság, ill. annak képtelensége mellett az is szembeötlő, hogy liberális közgazdászok, akik egyébként az állam korlátozását tartják szükségesnek, olyan javaslattal állnak elő, ami csakis mélyreható közigazgatási, lakás-, oktatás- és kulturális politikai, azaz az önkénynek nyitott utat engedő állami beavatkozással lenne teljesíthető. Ismereteim szerint általában társadalmi kataklizmák idéztek elő és diktatúrák vezényeltek le ilyen irányított népességmozgást. Hol telepedne le a városokban a falvakban rekedt képzetlen, saját szubkultúrájukból csoportosan kiszakadni képtelen lakosságtömeg? És egyáltalán: miért? Aki ma a 60 évvel ezelőtti kiemelt támogatottságot élvező nagyipari központokat felkeresi, rozsdás csarnokokat, üresen tátongó rothadó betonépületeket talál. Itt épültek az első lakótelepek, amelyek nagy része mára a lenézett ún. kisnyugdíjasok és a helyüket nem találó, munkát kereső - a politikai felkapaszkodottak szóhasználatával - „panelprolik” vagy lecsúszottak, lumpenek lakóhelyévé süllyedt. Ma telitorokkal előadott üres, cinikus szónoklatok hallhatók

⁷Martinez-Brawley, Emilia E.: Perspectives on the Small Community, NASW Press, 1990

iparfejlesztésről és munkáról, (ami alatt az izzadságfokban mérhető fizikai munkát értik a XXI. században!), valamint munkahelyek növekvő számáról, sőt, már teljes foglalkoztatottságról, miközben köztudott, hogy milyen foglalkoztatási programok töltik fel a statisztikai propagandát.

Tapasztalatok

Kívülállóként egyetlen dimenziót ragadok ki, amellyel aktív működésem során szorosabb kapcsolatba kerültem: ez a vidék, ezen belül is az aprófalvak kérdése.

Pályámat kérdezőbiztosként kezdtem a '70-es évek elején, ekkor találkoztam először az afrikai szintű civilizálatlansággal kelet-magyarországi cigánytelepeken, un. tisztos szegénységgel vidéki településeken és reménytelen, minden tekintetben félelmetes lecsúszottsággal nagyvárosok gettóiban. És munkáscsaládokkal, akik akkor költöztek fürdőszobás, világos és egészséges, kis alapterületű, de többhelyiséges panellakásaikba, ami számukra a felemelkedést és a modern világhoz tartozást közvetítette. A Somlai Péter által irányított családszociológiai, majd 20 évvel később szocializációs-kutatás is olyan vidéki térségekbe vezetett, ahol családok súlyos pszichés és fizikai megterhelés árán érték el, hogy gyerekeik már egy fokkal feljebb jutottak a mobilitás létráján.

A '80-as évek elején, pszichiátriai ambulancián alkalmazott szociológusként falvakba jártam, ahol az akkori gazdaságpolitika kihajtásaként észlelhető volt az önkiszákmányoló életmóddal⁸, de lassan elérhető viszonylagos jólét, vagy legalább biztonság. Természetesen, nem volt idill, hiszen a faluszéli telepek megmaradtak, és a település(vissza)fejlesztési politika következményeként a kisfalvak lakóinak többségét az ottrekedt öregek, betegek, magányosak és a szubkultúra fogságában vergődő tehetetlenek alkották. Ennek a 8 évnek a tapasztalatát tanulmányokban⁹, majd szociológiai disszertációban foglaltam össze.

⁸Losonczy Á.: Az életmód az időben, a tárgyokban ... Gondolat, 1975.

⁹V.E.: Liget példája, Valóság, 1983./12. , Kollektív traumák-traumák a társas létben, Szociológia, 1987., TBZ pályázat Bulletin 1988.

Az évtized végén intézményen kívül, függetlenül kezdtem akciókutatásba a volt bányavárosban, ahová az azt megelőző évek során családlátogatásokra jártam és éreztem ennek a világnak a falvakétól eltérő, fojtogató, megnyomorító légkörét. Mint első önálló lépés a közösségi munka területén, csúfos kudarccal végződött. Munkám eredményeként ugyan megalakult a különböző területek képviselőiből és szakembereiből toborzott Családsegítő Egyesület, a cigánygettót mégis elhagytam: a teljes széthullás, az elvadult zárt világ, az (ön)destrukció lehetetlenné tett csoportos kimozdulást, csak egyénileg láttam már ekkor is esélyt az integrációra. A városról azonban, ahonnan az évek során felhalmozódtak az élmények, megírtam azt a dolgozatot, aminek címe összefoglalja a tartalmát: Az emberanyag irányított útja az önrombolásba¹⁰.

E fiaszkót követően tértem vissza vidékre, ahol a személyes kapcsolatok erejében bízva azonnal a közösségi munka- és lakáslehetőségek feltárásába kezdtem. Nagyon távol áll tőlem a magyar vidéki élet idealizálása, tisztában vagyok azzal, hogy ez a világ nem a pásztoridillek ihletője. A személyesség nem csak ismertséget, s ehhez társuló támogató biztonságot, hanem közvetlen kiszolgáltatottságot is jelent, s átéltem, milyen akármelyik település jegyzője, képviselőtestülete és polgármestere¹¹, amikor megmámorosodik attól, hogy néhány száz ember élete függ az ő döntésüktől! És milyen előnyökkel jár ez számukra. S miután az erő és pénz vált a kormányzás vezérelvévé, gyorsan megtanulták vidéken is, hogy „ez a politika”! Kiegészítve indulatok gerjesztésével és kölcsönös gyalázkodással.

1990 után a tsz-ek dilettáns szétverése, az állami gazdaságok szétesztogatása előkészítette a talajt ahhoz, hogy a legutóbbi földbérleti pályázatok után a falvakban rekedtek, vagy éppen azt választók utolsó megélhetési esélye a zsellérlét maradjon. S mindezzel szemben e rétegek számára milyen perspektívát nyújthatnának a városok?

Miközben eladósodott lakástulajdonosok megmentésére vagy saját lakás megvásárlására képtelen családok számára sem született állami

¹⁰V.E.: Végeken, 1989. (periodika)

¹¹V.E.: Helyhatóságok és állampolgárok a magyar ugaron. Civil Szemle, 2007.

bérlakás-konceptió, s egyáltalán nincs építés, éppen a városokba húzódó nincstelenek számára gondoskodna civilizált lakhatási lehetőségekről bármely magyar város önkormányzata? Lerobbant bérkaszárnnyák zsúfolt lakásaiban tengődő, iskolázatlan emberek számára kínálna a város kitörési lehetőséget: munkát, képzést? Különösen életidegen, mondhatni: abszurd az a leírás, amely a városokban élők szoros együttműködését, a lakótársak kölcsönös figyelmét állítja szemben a falvak – milyen? – világgával.¹²

Míg a FNA alaptézise, hogy a fejlett, információs technológiákra épülő társadalmakban egyre szűkebb a munkakereslet, de az élet jogán mindenkinek kell biztosítani az alapszükségletek kielégítését, a közgazdászok víziója azon a meggyőződésen nyugszik, hogy a fejlődés egyirányúan a városiasodás felé halad, ami azt is jelenti, hogy a városok magasabb képzettséget, s ennek megfelelő munkát és jövedelmet kínálnak. A megapolisszá nőtt urbanizálódás bizonyos funkciókat sűrít magába, de még vidéki nagyvárosok esetében is az a tendencia, hogy az agglomeráció tágul emberi lakóhelyként.

A jelenlegi jogszabályi környezetben, a több mint gyanús földbérleti határozatok és már elindult, agresszív birtoklás ellenére ismert néhány olyan történet, amelyek arról tudósítanak, hogy léteznek még kistalukok, ahol a mezőgazdasági munkát szakmai képzéssel összekapcsolva biztosítani tudják a faluban élők megélhetését. Ezek a programok természetesen feltételeznek a helyi közösségért felelősséget érző képviselőket és/vagy polgármestert, illetve olyan szakembereket, akik képzés- és foglalkoztatási programra szerveznek közösséget.

Az FNA ugyan nem magyar találmány, de kiinduló állítása az itteni viszonyoktól végképpen távol áll, itt ugyanis lenne munka. S ha nem a statisztikai brillírozás lenne a cél, hanem a valódi integráció, néhány példa igazolja, hogy hosszú távon, több irányból megerősítve, ez megvalósítható. Mert nem csak Érpatak alkotja a vidéket, hanem Cserdi is!

Perspektíva és cselekvés

A 90-es évek elején, amikor a falvak lakóit váratlanul csapta meg a kilátástalanság, az az elképzelés irányított, hogy kiscsoportokba szervezve a helyi lakosokat (nők és férfiak, idősek és fiatalok, képzettek és iskolázatlanok) velük együtt közös munkaprogramokat alakítanánk ki megfelelő szakemberek irányításával. Természetesen nem egynégyzetméternyi terület sepregetését vagy kapingálását képzeltem el, hanem különböző építőipari szakmunkák alapfokú elsajátítását, amivel önkormányzati szervezéssel is, szakmai irányítással és tartós (azaz nem projektartamú) finanszírozással a helyi és környékbeli házak felújítására kapnának a résztvevők megbízást. Ez mindenekelőtt azoknak a családoknak jelentett volna segítséget, akik addig segédmunkásokként, építő- és nehéziparban dolgoztak, elemi biztonságot jelentett számukra a rendszeres jövedelem, de új házra, fejlesztésre már nem futotta. Majd miután munkanélküliekké váltak, alkalmi munkákra szorultak és közben esett szét a házuk, a beázástól rohadtak a falak, s ami addig még elfogadható lakóhely volt, fokozatosan mállott szét, tágabb környezetük is tükrözte a „minden mindegy” magatartást, az elhanyagoltságot. Talán ez túl korán jött ötlet volt, mert nem is értették, hogy nem munkaközvetítőként nyüzsgök, aki valamilyen céget vagy vállalatot ajánl, ahol bármilyen munkára alkalmaznák őket és nem segélycsomagot osztok szét. S talán én sem voltam eléggé szívós és feszültségtűrő ehhez a feladathoz. Máshol néhányan (kizárólag nők) lelkesen belefogtak a közösen kigondolt lehetőségbe, egyetlen asszony vállalta a képzést is, aztán támogatás hiányában, sőt a polgármester gáncsoskodása miatt visszasüllyedt a falu a sártengerbe és apátiába. Ma pedig már túl késő van mindehhez.

A faluszéli cigánytelepen folytatott munkám során követhettem a leromlás folyamatát, mert önkormányzati támogatás, forrás és együttműködési készség hiányában „nagyrotörő” elképzeléseimet nem tudtam megvalósítani. Mindezek ellenére is meggyőződésem, hogy a falvak nagyobb esélyt adnak az egyéni túléléshez, a politikailag irányított destruktív folyamatok közös kivédéséhez.

¹²Csillag István: Amik vagyunk. ÉS, 2014. júl. 11.

Augusztusban hozta nyilvánosságra a német gazdaságkutató intézet (Köln)¹³ azt a kutatási beszámolót, amely a megélhetési lehetőségek tekintetében hasonlítja össze a városi és vidéki életet. Eszerint a vidéki élet – bár térségekként különböző mértékben – többszörösen előnyösebb a megélhetési forrásokat és lehetőségeket tekintve, mint a városi. Igaz, ott bármely kistelepülésen megtalálhatóak az alapintézmények és kulturált közösségi terek.

Családsegítő és gyermekjóléti szolgálat vezetőjeként a falvakat látogatva, átéltem azokat a konfliktusokat, amelyek egy-egy intézmény fenntartása körül zajlottak: míg a tehetősebb, ambiciózus családok gyerekeit autóval szállíthatták a körzet nagyiskolájába, személyesen éreztem azt a biztonságot adó légkört, amelyet a helyi régi kisiskola kiváló tanítónője teremtett néhány pici gyereknek, cigánynak és állami gondozottnak, valamint szőke, kékszemű kislánynak egyaránt. A „néhány” is szám: egyes személyiségeket jelent, akik majd felnőttek lesznek, s ehhez a biztonság a legfontosabb érzelmi forrás. Az előbbieket tiltakoztak az iskola fenntartása ellen, míg azoknak a szülőknek, akik tudták, a kicsiknek fontosabb a közelség, nem volt befolyásuk a törvénybe foglalt központi akaratra.

Nem példálózhatunk ugyan olyan térségekkel, ahol a politikai környezet nem zúzza szét egyéni és kollektív erőfeszítések eredményeit, mégis érdemes felvetni: a negatív tendenciák tudomásul vétele és erősítése adhat-e erőt a cselekvéshez? Valóban el kell-e fogadni, hogy a vidék egyfelől a kisemmizettség terepe, másfelől a nagybirtok és dzsentri-lét újjáéledésének színtere lehet? És innen csak a városok gettóiba vagy hajléktalanszállókba vezet az „integráció” útja?

A mikrohitelt sem Magyarországon találták ki, de itt is működött, (legalábbis eddig) s ha csak egy szűk körben szegezi is szembe a jelenlegi, csak a nyomort és katasztrófát konzerváló állami gyakorlattal az önálló, felelős vállalkozó alternatíváját, azért kis közösségekben emberi tartalékokat mozgósíthat. Mivel azonban nem mindenki rendelkezik egy új vállalkozás elindításához szükséges képességgel, motivációval, szükséges kapcsolati hálóval, ez csak a

küzdeni akarók egy kisebb csoportjának nyújt kitörési lehetőséget. A személyes felelősség és innováció természetesen képzettséget vagy legalábbis olyan szakmai ismereteket feltételez, amellyel egy vállalkozás elindítható. Azokban a régiókban azonban, ahol a legreménytelenebb a munkanélküliség kezelése, az iskolázottság átlagosnál alacsonyabb szintje valóságként teszi az önállóvá válást. Itt olyan közös programokra lenne szükség, amelynek keretében az analfabetizmus felszámolásával párhuzamosan bevezetik a résztvevőket valamilyen iparos szakma vagy mezőgazdasági tevékenység alapjaiba. Dolgozni otthon is lehet, ha megvan hozzá a segítség és nem csak magokat hintenek szét számukra.

¹³Institut der deutschen Wirtschaft, Köln Jelentése, 2014. aug. 26. Zeit Online

A LÉT koncepciónak azt az érvét sem tudom elfogadni, amely az FNA-t azzal is alátámasztja, hogy az nem függ bürokratikus mérlegeléstől, az érdemesség vizsgálatától és az együttműködés teljesítésétől. Aki közvetlenül tevékenykedett a szociális szférában, az bizonyára megerősítheti, mennyire kicsorbulhat minden támogató erőfeszítés az együttműködés hiányán, s nem mellőzhető a mérlegelés – minden kockázata ellenére sem!

Összefoglalva: az állítás, miszerint nincs elegendő munka, több oldalról is cáfolható. Az ország jelenlegi állapota számtalan olyan tevékenységet kínál és tenne szükségessé, amelyek rabszolgamunka helyett az integráció lehetőségét biztosíthatnák. Ha nem a nemzeti

burzsoázia megteremtése címszó alatt zajlana mindaz, aminek tanúi vagyunk (maffiaállam), hanem pl. komoly infrastrukturális fejlesztések (közlekedés) és állami-szociális lakásfelújítás és építés lenne a foglalkoztatás fő iránya, a minimálbér mellett olyan képzések is folynának, amelyek az adott területen a felemelkedés esélyét is megeremthetnék.

A munka ui. nem csak megélhetési forrás, hanem a világ alakításának eszköze, akit ettől megalázással, kirekesztéssel, vagy éppen – az előbbi reakciójaként - államilag osztott pénzzel megfosztanak, nem látja önmagát, következésképpen a környező világot sem alakításra, építésre érdemesnek.

PAROLA. Felelős kiadó: a Közösségfejlesztők Egyesülete;
Felelős szerkesztő: Vercseg Ilona;
Tördelés: Príma Viktória;
Előfizetés – évi négy számra 2000 Ft – a Szerkesztőség címén:
1251 Budapest, Pf. 42;
Telefon és fax: 201-5728, e-mail: kofe@kkapcsolat.hu;
Műszaki szerkesztés: i&i Kft.